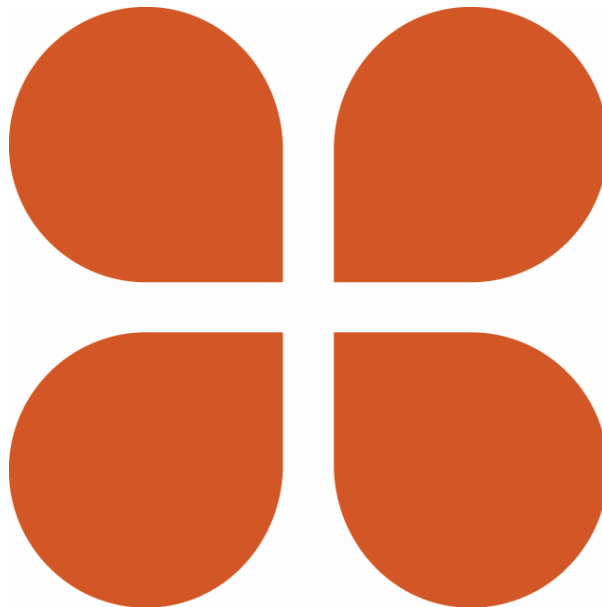

Rapport från Riksantikvarieämbetet

Bidrag till en nationell strategi för digitalisering, elektronisk tillgång och digitalt bevarande, samt förslag avseende framtiden för K-samsök

Redovisning av regeringsuppdrag

Innehåll

UPPDRAGET	4
SAMMANFATTNING	4
INLEDNING	8
RIKSANTIKVARIEÄMBETET OCH SAMVERKAN	10
RAÄ:S SÄRSKILDA ANSVAR	10
RAÄ:S KULTURARVSINFORMATION	11
ARKIV & BILD	12
BIBLIOTEK.....	12
INFORMATIONSSYSTEM	13
SEX FRÅGOR OM MATERIALET	13
SJU FRÅGOR OM ARBETET	19
UTMANINGAR, MÖJLIGHETER OCH PRIORITERADE SAMARBETEN	22
DIGITALISERING	25
ELEKTRONISK TILLGÅNG.....	26
DIGITALT BEVARANDE	28
VIKTIGA SAMARBETSOMRÅDEN	29
FÖRSLAG PÅ K-SAMSÖKS FRAMTID	31
UPPDRAGET I REGLERINGSBREVET FÖR ÅR 2010	32
VARFÖR K-SAMSÖK?.....	32
FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR FRAMGÅNG	33
K-SAMSÖKS TVÅ SIDOR	35
K-SAMSÖK – TEKNISK PLATTFORM.....	35
K-SAMSÖKS SAMVERKANSPLATTFORM	37
K-SAMSÖKS SAMVERKANSMILJÖ.....	38
K-SAMSÖKSPROJEKTET - EN BAKGRUND	39
K-SAMSÖK IDAG - EN LÄGESBESKRIVNING	40

Uppdraget

Regeringen gav 2009-11-26 Riksantikvarieämbetet i uppdrag att lämna bidrag till en nationell strategi för digitalisering, elektronisk tillgång och digitalt bevarande (Ku2009/2152/KT).

I regleringsbrevet för 2010 fick Riksantikvarieämbetet i uppdrag att tillsammans med underlaget för digitaliseringsstrategin också lämna förslag avseende framtiden för K-samsök (Ku/2288/SAM).

I denna rapport redovisas båda uppdragen.

Sammanfattning

Bidrag till en nationell strategi

Riksantikvarieämbetet delar regeringens uppfattning att den tekniska utvecklingen gett kulturavsaktörerna helt nya möjligheter att ge medborgarna tillgång till sina samlingar. Ökande förväntningar ställer allt högre krav på kulturavsektorn att kraftsamla för att realisera sin potential. Riksantikvarieämbetet ser därför behov av mer centralt samordnade insatser och en tydligare ansvarsfördelning avseende både digitalisering, elektronisk tillgång och långsiktig bevarande.

Riksantikvarieämbetets uppfattning är att målet med digitaliseringsinsatserna ska vara att så många som möjligt på enklaste sätt får tillgång till information och kunskap om kulturarvet. Användarnas behov ska vara styrande för utvecklingen. Det är särskilt viktigt att tillgodose barns och ungdomars rätt och reella möjligheter att använda kulturarvet för lärande och skapande.

Digitalisering av kulturarvsprodukter bör i första hand omfatta material som enkelt kan göras fritt tillgängligt för medborgarna via internet. Det digitala materialet bör också kunna vidareutnyttjas så enkelt som möjligt av andra aktörer. Samma material, av hög kvalitet, ska kunna användas för vitt skilda saker från att lösa skoluppgifter till att utgöra rådata i forskningsprocesser eller innehåll i kommersiella e-tjänster.

Detta förhållningssätt utmanar föreställningen om att institutionerna själva alltid är bäst på att presentera sitt material. Det utmanar också det traditionella institutionsuppdraget att

välja, sprida och kontrollera användningen av information. Risken finns att dyra data och hårt villkorad, eller styrd användning kommer att uppfattas som hinder för kreativitet och nya spännande lösningar.

Riksantikvarieämbetet ser i ett längre perspektiv sin roll som informationsförsörjare förändras mot ett större fokus på infrastruktur, insamling av ny information och utveckling av informationens kvalitet. Därigenom kan myndigheten stötta olika kreativa och innovativa processer bland förvaltare av kulturarv, forskare, företag, enskilda människor och ideella föreningar.

Den svenska kulturarvsinformationen finns idag inom fyra huvudsakliga ansvarsfärer: Arkiv, Bibliotek, Museer och Kulturmiljövård (ABMK). Det finns behov av en tydlig ansvarsfördelning och bred samverkan kring samhällets informationsförsörjning. Riksantikvarieämbetet bedömer att förutsättningarna för ett fruktbart samarbete har ökat under de senaste åren, och myndigheten har genom projektet K-samsök kunnat spela en central och samordnande roll.

Riksantikvarieämbetet har ett generellt ansvar för kunskap och informationsförsörjning avseende kulturmiljön. Ett särskilt ansvar har Riksantikvarieämbetet för det fasta kulturarvet med fornlämningar, fyndplatser, skyddad bebyggelse enligt kulturminneslagen och förordningen om statliga byggnadsminnen, skyddade områden samt, sekundärt, arkivalier och litteratur med anknytning till kulturmiljöns dokumentation, förvaltning och vård.

Riksantikvarieämbetet ser hela ABMK som en samlad källa för informationsförsörjning med bäring på kulturmiljöområdet. Viktigt material förvaltas dock av andra myndigheter, och Riksantikvarieämbetet ser behovet av samverkansinitiativ för att tillgängliggöra sådan betydelsefull information. Exempel på sådant material är äldre kartor, publikationer och lantmäterihandlingar samt vissa medeltida urkunder och ortnamnsinventeringar. Även inom det naturvetenskapliga fältet finns grundläggande information för kunskapsunderlag kring kulturarvet, framför allt rörande agrar- och landskapshistoria.

Riksantikvarieämbetets strategi är att all information som kan vara av allmänt intresse ska indexeras i K-samsök och därmed bli tillgänglig för många aktörer, som i sin tur kan skapa attraktiva applikationer för olika användarbehov. Utgångspunkten är att myndigheten ska möjliggöra för externa utvecklare som, genom sin större kunskap om målgrupperna, är bättre skickade än myndigheten att skapa ändamålsenliga tillämpningar.

Användarperspektiv och en värdering av samhällsnyttan bör alltid vara utgångspunkten för prioriteringar i samband med digitaliseringsinsatser. Användarperspektiv innebär också att materialets källplacering är av underordnad betydelse vid informationssökning. Av det skälet borde kulturarvsområdet kunna dela upp informationsförsörjningen i övergripande ansvarsområden:

- Riksarkivet har hög kompetens inom området massdigitalisering av textkällor, och bör få ett stärkt uppdrag att fortsätta att utveckla denna roll. Riksarkivet bör även ta ansvar för filformatstandarder samt förvalta och drifva system för tillgång till digitala arkivhandlingar från kulturarvssektorn. Digital långtidslagring är en samhällsgemensam fråga och det behövs en ansvarig myndighet för samordnade insatser i kulturarvssektorn. Den uppgiften bör läggas på Riksarkivet.
- Kungliga Biblioteket har på motsvarande sätt en viktig roll avseende standarder, katalogisering, lagring och tillgängliggörande av böcker och andra trycksaker samt e-publikationer för hela sektorn.
- Riksantikvarieämbetets roll är att förvalta och utveckla informationsförsörjningen kring landskap och kulturmiljö. Riksantikvarieämbetet har också särskilt ansvar för att förvalta och utveckla den tekniska informationsinfrastrukturen för kulturmiljövård och museer (K-samsök).
- Museerna förvaltar sina samlingar. Genom K-samsök erbjuds de en möjlighet att i samverkan med andra tillgängliggöra sina material och utveckla bättre tjänster för användarna.

K-samsöks framtid

Riksantikvarieämbetet bör få fortsatt uppdrag att ansvara för drift, förvaltning och utveckling av webservicen K-samsök.

Förväntningarna på K-samsök är större än vad K-samsöksorganisationen klarar av idag. Det är nödvändigt att K-samsök får en långsiktig finansiering avseende drift, förvaltning och utveckling som svarar upp mot behoven. De kostnader som Riksantikvarieämbetet har för närvarande är inte försumbara, men sparar väsentligt större kostnader hos samverkansparterna. Vinsterna och den fortsatta utvecklingspotentialen i samhället är mycket stora.

Webservicen bör fortsatt utvecklas i nära samverkan med övriga kulturarvsaktörer, myndigheter, organisationer, företag m fl och med fokus på den internationella utvecklingen på området, framförallt Europeana.

Riksantikvarieämbetet bör vidare få i uppdrag att utveckla den samverkansplattform som växt fram kring arbetet med webservicen, och där driva bredare utvecklingsfrågor avseende kulturarvsinformation utifrån behoven i museisektorn och kulturmiljövärden.

Riksantikvarieämbete bör få en höjning av förvaltningsanslaget för att bekosta webservicen K-samsöks drift och förvaltning samt svara upp mot de övriga insatsbehov som samarbetet kring K-samsöks innebär. Kostnaderna beräknas till 5 miljoner kronor per år.

Inledning

Riksantikvarieämbetet har som central kulturarvsmyndighet fått i uppdrag att bidra med underlag till en nationell strategi för digitalisering, elektronisk tillgång och digitalt bevarande samt lämna förslag avseende framtiden för K-samsök.

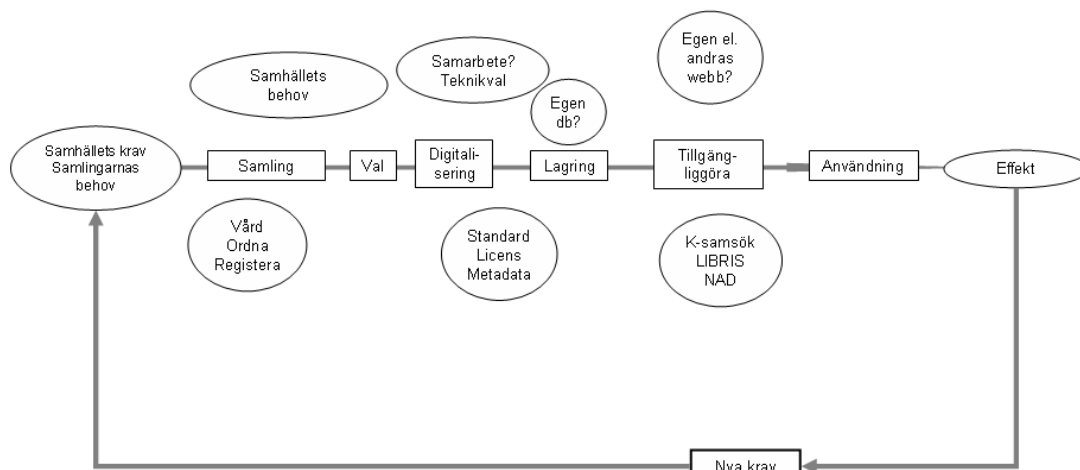
Riksantikvarieämbetet ser uppdraget som ett värdefullt steg i utvecklingen av en effektiv och modern e-förvaltning, som allt bättre kan möta medborgarnas förväntningar på välfungerande offentlig service. Utgångspunkten är de insatser som redan gjorts avseende digitalisering, elektronisk tillgång och långtidslagring av data. Vissa utblickar görs också mot andra aktörer inom Arkiv, Bibliotek, Museer och Kulturmiljövård (ABMK), nationellt och internationellt.

Med **digitalisering** avses den processkedja som resulterar i en digital representation av ett analogt objekt försett med basala metadata. Register, listor och förteckningar bör hållas i digital form, men materialet kan inte anses fullt digitaliserat förrän själva innehållet (bild, text, ljud, film) finns i digital form.

När ett objekt digitaliserats kan dess digitala representation med fördel göras **elektroniskt tillgängligt** via olika typer av publika gränssnitt, redaktionella bearbetningar och applikationer som gör informationen lätt att hitta, förstå och använda för olika målgrupper. Det ligger i den digitala teknikens natur att "samma" objekt/bild/post då kan uppträda i en mångfald olika parallella sammanhang, och sättas in i olika kontexter eller "paket", läromedel och narrationer.

Långsiktigt digitalt bevarande förutsätter en aktiv och kontinuerlig process för att upprätthålla digitala arkiv. Digital hållbarhet kräver en stabil teknisk struktur, men också en organisatorisk infrastruktur - processer, ansvar, tydliga mandat - som kan hantera fortlöpande utveckling och underhåll av det digitala arkivet. Det handlar om att informationen på ett effektivt sätt måste kunna migreras till nya format och bärare, men även om att säkra de omfattande investeringar som gjorts i digitaliseringsarbetet. För digitalt fött material är frågan om långtidsbevarande särskilt kritisk, eftersom de digitala filerna då är de enda original som finns.

Bildtext: Digitaliseringsprocessen består av en rad olika steg som ställer förvaltarna inför ständigt nya ställningstaganden.

Riksantikvarieämbetet delar regeringens uppfattning att den tekniska utvecklingen gett kulturavsakörerna helt nya möjligheter att ge medborgarna tillgång till sina samlingar. Sett i ljuset av nya förväntningar finns all anledning att kraftsamla för att på bästa sätt kunna realisera kulturavssektorns potential. Maximalt utfall på insatta resurser kräver dock mer av centralt samordnade insatser och en tydligare ansvarsfördelning avseende både digitalisering, elektronisk tillgång och långsiktig bevarande.

Med digital tillgång avses fri och öppen tillgång via webben. Grundidén med digitalisering av kulturavsinformation är att skapa digitala representationer som ligger de analoga objekten så nära som möjligt. När digitalisering genomförs med offentliga medel bör också resultatet vara offentligt tillgängligt för medborgarna via internet. De digitala representationerna bör också, utan onödiga restriktioner, kunna vidareutnyttjas så enkelt och fritt som möjligt, bl. a. för att kunna ligga till grund för nytt skapande. Kulturavsinformation måste alltså kunna användas och återanvändas på samma sätt som tidigare skett under mänsklighetens historia. Samma material, av hög kvalitet, ska också kunna användas för att lösa skoluppgifter, handlägga ärenden, ligga till grund för miljökonsekvensbeskrivningar, omarbetas till nya verk samt utgöra rådata i forskningsprocesser eller innehåll i ett kommersiellt företags e-tjänster m.m.

Riksantikvarieämbetet och samverkan

Samverkan och samarbete är nyckelord inom svensk kulturpolitik. Digitalisering av kulturarvet ställer krav på att kulturarvssektorns olika aktörer samarbetar för att få maximal utväxling av insatta resurser. Utmaningen ligger i att uppnå en balans mellan ytterligheterna stuprörsverksamhet, och dialog och samarbete med alla om allt. Det finns därför ett värde i att prioritera strategiskt viktiga samarbetsparter och etablera en tydlig och klar ansvarsfördelning i ett vittförgrenat system av samverkan och samarbeten.

Som samverkanspart är Riksantikvarieämbetets roll att stödja, stimulera och – om så efterfrågas – samordna och agera rådgivare. Riksantikvarieämbetet har idag en nära dialog och samverkan med Riksarkivet och Kungliga Biblioteket och arbetar även nära länsstyrelserna och flera andra myndigheter och verk. Även den civila sektorn är betydelsefull. Dessa samarbeten baseras inte på föreskrifter utan på dialog, samförstånd och överenskommelser. Genomgående är vikten av lyhördhet för omvärldens behov.

K-samsök är när det gäller kulturarvsinformation den viktigaste plattformen för Riksantikvarieämbetets samverkan med centrala och regionala museer, och i viss mån även lokala aktörer. Just museisektorn bjuder på en särskild utmaning avseende samverkan genom det stora antalet aktörer med olika huvudmän, mångfalden av informationssystem och avsaknaden av sektorsansvarig myndighet.

Riksantikvarieämbetet har vidare att förhålla sig till de krav som myndigheterna har på sig att rationalisera och arbeta mot en effektiv e-förvaltning.

RAÄ:s särskilda ansvar

Den svenska kulturarvsinformationen finns idag inom fyra huvudsakliga ansvarsfärer: Arkiv, Bibliotek, Museer och Kulturmiljövård - ABMK. Det finns ett stort och allt oftare uttryckt behov av tydlig ansvarsfördelning och bred samverkan avseende informationsförsörjningen på området. Förutsättningarna för ett fruktbart samarbete bedöms ha ökat under de senaste åren. Riksantikvarieämbetets projekt K-samsök är ett exempel på ett samverkansprojekt som resulterat i en konkret, fungerande lösning som omfattar hela ABMK med stor vertikal

och horisontell räckvidd. Systemet omfattar ett stort antal aktörer och når från det lokala till det internationella.

Riksantikvarieämbetets informationsförsörjning fokuserar i första hand på uppgiften att förse samhället med högkvalitativ information och kunskap om kulturarvet. Ett särskilt ansvar har Riksantikvarieämbetet för kulturmiljön; primärt det fasta kulturarvet med fornlämningar, fyndplatser, skyddad bebyggelse enligt kulturminneslagen och förordningen om statliga byggnadsminnen kyrkor och vissa andra typer av bebyggelse samt, sekundärt, arkivalier och litteratur med anknytning till kulturmiljöns dokumentation, förvaltning och vård.

RA Arkiv E-arkiv	KB Bibliotek E-publikationer	Flera huvudmän Museum E-föremål	RAÄ Kulturmiljö E-kulturmiljö	
Öppenhet	Standards Licensiering	Teknikkunskap Användbarhet	Drift Lagring Tillgänglighet	Utveckling Omvärldsanalys
"Arkivalier" Digitalisering (MKC) Långtidslagring Kartor NAD ApeNet Europeana för A	"Publikationer" AVM-kompetens Långtidslagring? Namnauktorit Libris, AVM-db TEL Europeana för B	Föremål Konst Ev Foto , bild Berättelser Tidsauktorit Museisystemen "Fotonätverket"	Fasta kulturarvet Landskapsinformation (Kartor) Ev Foto - Bild Geografisk auktoritet K-samsök Europeana för K och M	
Professionella Forskare Föreningar Företag Enskilda				
Kunskapsunderlag Forskning Lärande Upplevelser Tillväxt Marknadsföring Innovation				

Bildtext: Ett tentativt förslag på en uppdelning av ansvaret inom ABMK samt de tydliga gemensamma intresseområden som finns kring teknik och webb, målgrupper samt nytta med digitaliseringsinsatser.

Riksantikvarieämbetet har även ett ansvar för att bidra till att andra informationsförvaltares material görs tillgängligt och användbart som kunskapsunderlag. För kulturmiljösektorn är exempelvis äldre kartor, publikationer och lantmäterihandlingar samt vissa medeltida urkunder och ortnamnsinventeringar viktiga att tillgängliggöra så att de kan användas som underlag i förvaltning och utvecklingsprocesser. Även inom det naturvetenskapliga fältet finns grundläggande information för kunskapsunderlag kring kulturarvet, framför allt rörande agrar- och landskapshistoria.

RAÄ:s kulturarvsinformation

Riksantikvarieämbetet har sett uppdraget som riktat mot i första hand samlingarna av arkivalier (text och foto), litteratur och data om kulturmiljö. Utöver dessa samlingar genererar

den löpande verksamheten ständigt nya dokument av mer myndighetsintern natur så som inventeringar, dokumentation, rapporter och tillsynsärenden. Dessa material har indirekta kopplingar till samlingarna men utgör inte sådant material som är direkt relevant i detta sammanhang.

Arkiv & bild

Arkivets samlingar uppgår till mellan 4 och 5 hyllkilometer. Till detta kommer knappt 3 hyllkilometer bildkällor i olika format.

Antikvarisk-topografiska arkivet innehåller arkivhandlingar som sedan 1630-talet byggts upp inom ramen för Kungliga Vitterhets- och Antikvitetsakademiens och Riksantikvarieämbetets verksamhet, som Ämbetsarkivet och Topografiska samlingen. I arkivet finns också enskilda arkiv som bildats externt men förvaltas av myndigheten, som Medelhavsmuseets arkiv, Kulturhistoriska byråns arkiv och en rad olika person- och föreningsarkiv.

Till detta kommer bildkällor som samlingarna av fotografier (3,3 miljoner), negativ och diabilder (1,7 miljoner), handteckningar (6 000) samt ritningar och kartor (280 000). Dessa material är tekniskt och formatmässigt heterogena och innefattar både skisser och laveringar, färg och svartvitt, glasplåtar och mikrofilm. Bildarkivets söktjänst på Internet (kulturmiljöbild eller KMB) innehåller omkring 200 000 bilder, varav cirka 80 000 är öppet tillgängliga för allmänheten.

Bibliotek

I Riksantikvarieämbetets och Kungliga Vitterhets- och Antikvitetsakademiens bibliotek finns cirka 400 000 volymer vilket motsvarar omkring 7 hyllkilometer. Raritetsmaterialet upptar 816 hyllmeter. Merparten av böckerna finns i Riksantikvarieämbetets lokaler i Stockholm, men uppskattningen inkluderar även Numismatiska boksamlingen på Kungl. Myntkabinettet och biblioteket på Tumba bruksmuseum i Botkyrka samt de volymer som är deponerade hos Medelhavsmuseet (i huvudsak egyptologi och klassisk arkeologi).

Tyngdpunkten ligger på litteratur som knyter an till myndighetens ansvarsområde och övrig antikvarisk verksamhet. Bland bibliotekets specialsamlingar kan nämnas Lovisa Ulrikas numismatiska bibliotek (ca 10 hyllmeter numismatisk litteratur från 15-, 16- och 1700-talen), Schering Rosenhanes bibliotek (ca 80 hyllmeter litteratur främst inom ämnesområdena äldre svensk topografi och nordisk historia samt en planschsamling om ca 3500 grafiska och

handritade blad) och Hildebrandsamlingen (ca 110 hyllmeter arkeologisk, historisk, kulturhistorisk samt konst- och arkitekturhistorisk litteratur från 1800-talet).

Informationssystem

I myndighetens informationssystem Fornminnesinformationssystemet (FMIS) respektive Bebyggelseregistret (BBR) finns uppgifter om svensk kulturmiljö.

FMIS är en databas över landets registrerade forn- och kulturlämningar. Den innehåller information om 1,7 miljoner lämningar på närmare 600 000 platser. Informationen kommer främst från fältinventeringar, arkeologiska utredningar och undersökningar. Grunden är det digitaliserade innehållet i Fornminnesregistrets inventeringsböcker och kartor som i sin helhet överfördes till digital form under perioden 2000-2005. Nya data tillförs löpande genom Riksantikvarieämbetets handläggning av arkeologisk verksamhet. FMIS finns idag *endast* i form av databas och har alltså inte någon motsvarighet i ett analogt original. FMIS söktjänst på Internet heter Fornsök.

I Bebyggelseregistret (BBR) finns information om det byggda kulturarvet, och det innefattar alla typer av bebyggelse från traditionella timmerstugor till modern stadsmiljö. BBR har till skillnad från FMIS inte föregåtts av något ursprungligt analogt arkiv. Kärnan är i stället inventeringsmaterial från länen och länsstyrelserna, som tillsammans med bl a Svenska kyrkan, regionala museer, kommuner, universitet och högskolor tillsammans löpande tar fram, registrerar och uppdaterar informationen. Uppgifter hämtas från bl a nyinventeringar, dokumentationer, arkiv och litteratur. Svenska kyrkans kyrkor registrerades under perioden 2000-2005, och alla statliga byggnadsminnen har också registrerats, med stöd av Accessmedel 2004-2009. Idag finns drygt 5000 anläggningar med nästan 12 500 byggnader publikt sökbara via BBR.

Sex frågor om materialet

Andel av samlingarna som är digitaliserade...

Om man bortser från ren metadata (se nedan) som är förhållandevis väl digitaliserat och tillgängligt, är huvuddelen av Riksantikvarieämbetets samlingar ännu inte digitalt tillgängliga för användarna.

Av arkivets samlingar har stora delar av Topografiska samlingens kyrkohandlingar digitaliserats och finns nu på CD-skivor (198 000 högupplösta bilder), men är inte tillgängliga via internet.

Dessutom finns i digitalt format, och delvis sökbart via KMB (Kulturmiljöbild), närmare 144 000 kyrkbilder (fotografier från 1870-1975, cirka 70 procent av det totala antalet) och mindre delar av flera externt producerade fotografiska samlingar, som de efter Carl Curman (nästan hela samlingen), Berit Wallenberg (hela samlingen), Mårten Sjöbeck (sex procent) och Pål Nils Nilsson (en procent).

Biblioteket har digitaliserat tidskriften Fornvännen (hundra procent, samtliga årgångar åren 1906-2005, totalt 34 400 sidor) samt ett mindre urval av äldre böcker och ungefär hundra bilder ur Schering Rosenhanes planschsamling.

Vad gäller FMIS och BBR är de i sin helhet digitala och dynamiska databaser, se ovan, varför frågan om digitalisering saknar relevans.

I vilken utsträckning register och kataloger har digitaliserats...

Vid Riksantikvarieämbetet finns bibliotekskatalogen i sin helhet i digital form. Detsamma gäller en del av myndighetens arkivförteckningar – t ex Ritningsregistret (där ca 40 procent av arkivets kartor och ritningar finns registrerade) och Kulturhistoriska byråns ritningsregister. Vidare är FMIS och BBR, som öppna databaser, fullt tillgängliga digitalt.

Biblioteket har två bibliotekskataloger, Katalog –1974 och Vitalis, som båda är sökbara via internet. Huvuddelen av posterna i Vitalis är också sökbara i den nationella samkatalogen Libris på Internet. Arkivet listar sina material i förvaltningssystemet Visual Arkiv som samlar arkivförteckningar från 23 arkiv på en gemensam sökportal. Myndighetens ritningsregister är också digitalt tillgängligt, men bara via Riksantikvarieämbetets webbplats.

För FMIS och BBR gäller att allt som finns är i digital form, alltså även grundläggande register. Databaserna är öppettillgängliga på internet via sökfunktionerna Fornsök respektive BBR. De båda informationssystemens data är vidare sökbart genom de sektorsövergripande systemen K-samsök/Kringla och kan levereras till Europeana.

Vilka delar av samlingarna som består av material som är upphovsrättsligt skyddat...

Den upphovsrättsliga statusen är oklar för stora delar av Riksantikvarieämbetets samlingar. När det gäller textarkiv och bibliotek bedöms detta inte utgöra något stort problem, men när det gäller visuellt material – särskilt fotografier – är situationen mer komplex. Fotosamlingen rymmer bilder med skiftande och ofta oklar upphovsrättsligt status. I många fall tillämpas också upphovsrättslagen så att vidareutnyttjande inte underlättas. Upphovsrättslagens tillämpning kan uppfattas som ett hinder för fritt tillgängliggörande och det har tyvärr visat sig mycket svårt att ringa in vad som verkligen är upphovsrättsligt skyddat.

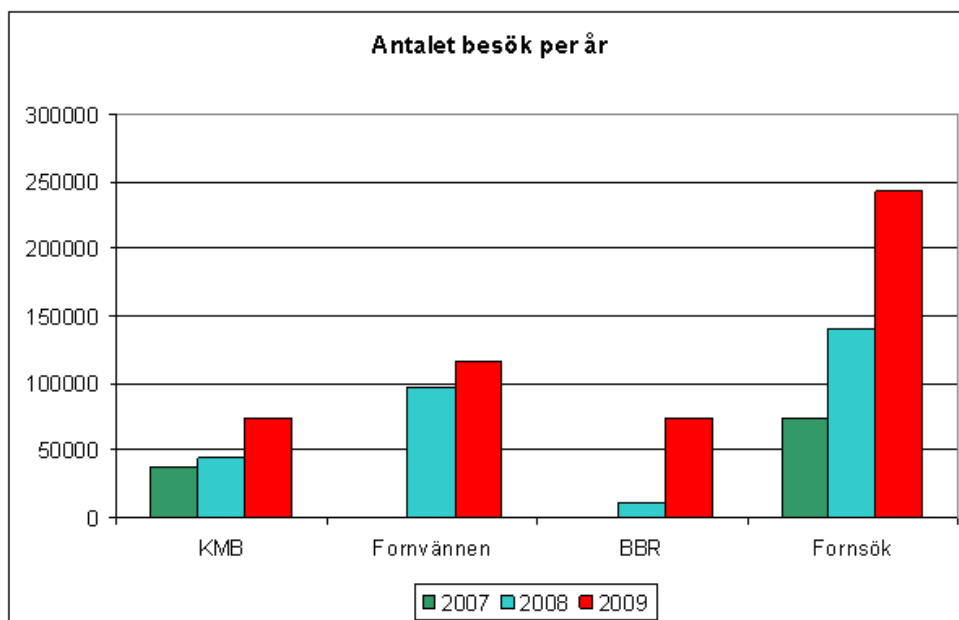
För Riksantikvarieämbetets egen utgivning av publikationer behöver det också skapas större klarhet rörande rättighetsläget. Myndighetens uppdrag att sprida information om kulturarvet försvåras av bl a oklarade rättigheter för digitalisering och spridning av material producerat av avlönade/arvoderade experter. Arbete pågår dock med en ny policy vars syfte är att underlätta ett mer framåtsyftande arbetssätt.

Informationssystemen FMIS och BBR samlar i huvudsak data, som inte kan skyddas av upphovsrätt, och de faller därmed utanför denna fråga. De bilder som ligger i eller länkas till systemen primärförvaltas inte där, varför ansvaret för eventuell rättighetsklarering faller på annan part.

Utvecklingen av användarmönster över tid

För att ge mer utförligt svar skulle Riksantikvarieämbetet behöva en mer detaljerad statistik över användning och användare än det finns tillgång till idag. De siffror myndigheten kan redogöra för tyder dock på en markant och kontinuerligt ökande användning.

Antalet visningar på KMB har nästan fördubblats på tre år. Motsvarande ökning för Forssök är 325 procent och BBR:s besökssiffror ökade under det första året på Internet med 214 procent. Bibliotekets kataloger är också sökbara via nätet. Där har användningen ökat marginellt sedan våren 2008, men fullt ut jämförbar statistik saknas.

Bildtext: Bilden visar hur användningen Kulturmiljöbild, Fornvännen, Bebyggelseregistret och Forsök utvecklats under de senaste åren.

Här kan särskilt nämnas Riksantikvarieämbetets successiva publicering av 500 bilder på den globala och kommersiella bildsajten Flickr:s avdelning för kulturavsnitt, Flickr Commons. Detta lilla utsnitt av KMB har under ett år visats cirka 480 000 gånger på deras sajt. I och med att Flickr är en så kallad nätgemenskap (community) har Riksantikvarieämbetet också kunnat etablera direkta relationer med användare i hela världen och fått in upplysningar som kunnat bättra metadatat för många bilder. En annan följd är att bilderna används på ett helt annat sätt och i betydligt större omfattning än vad som gäller för samma bilder i den relativt sett okända KMB.

Andel av det digitala materialet som är tillgängligt via Internet...

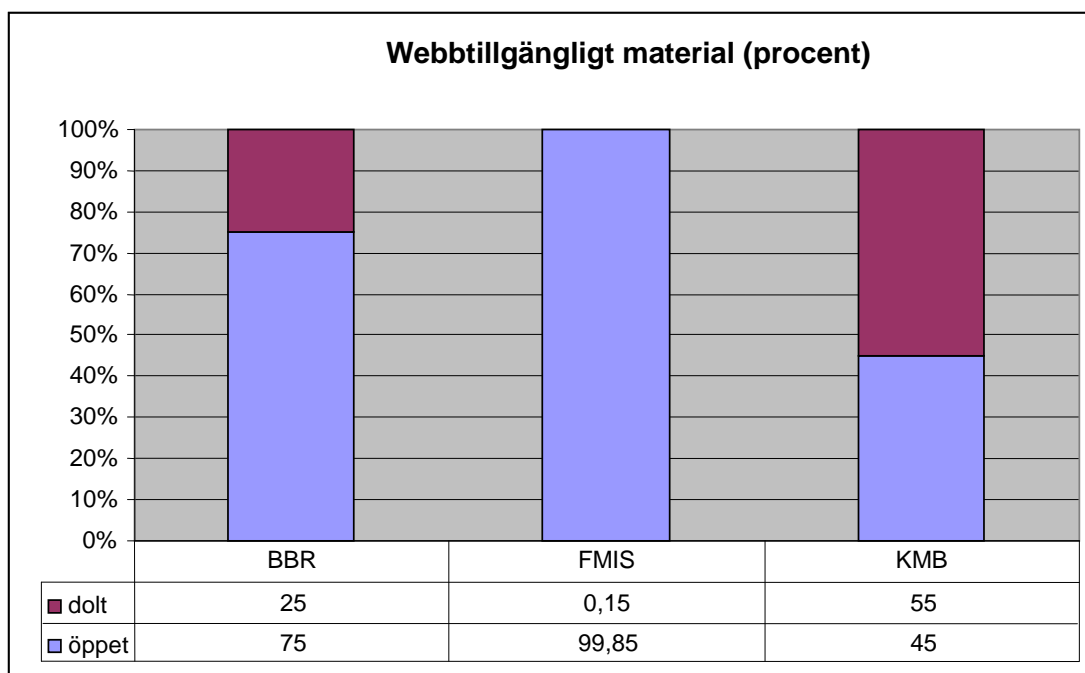
Data döljs uteslutande av skyddsskäl. I BBR döljs ungefär 25% av informationen, bl a kyrkointeriörer och vissa personuppgifter. I Forsök döljs geografisk information för omkring 0,15 % av fyndplatserna (581 depåfynd och 343 offerplatser). De dolda uppgifterna är dock synliga för behöriga med inloggning.

Information från FMIS kan också spridas via datauttag som görs tillgängliga i andra e-tjänster och kan uppdateras löpande enligt beställarens önskemål. Samma möjlighet kommer under innevarande år att öppnas för BBR och göra det ännu enklare för bl.a. länsstyrelser, kommuner och Svenska kyrkan att effektivt använda informationssystemen

som handläggarsöd. Detta görs möjligt genom K-samsöks gränssnitt (API) där information kan hämtas direkt från källan och innebär minskade behov av andra komplexa lösningar och dubbellagring av information.

För KMB gäller att ungefär 55 procent av de digitaliserade fotografierna endast kan ses av myndighetens anställda och andra behöriga med inloggning. Detta förhållande baserar sig på en överenskommelse med Polisen och Svenska kyrkan från år 2000 om att i den publika söktjänsten dölja alla fotografier med kyrkliga motiv, utom exteriörer och bilder av kalkmålningar. Riksantikvarieämbetet överväger dock, med hänsyn till bl. a. den digitala teknikens utveckling, att ta initiativ för att öppna för en mer generös informationsspridning.

Bildtext: Diagrammet visar hur stora delar av Bebyggelseregistret, Forsök (FMIS) och Kulturmiljöbild som finns öppet tillgängligt via Internet.

I vilken utsträckning det digitala materialet är tillgängligt via externa system...

Idag är endast en liten andel av Riksantikvarieämbetets material - cirka 3000 bilder från KMB - tillgängligt via Europeana. Inför Rhine-lanseringen av Europeana sommaren 2010 kommer myndigheten dock att leverera den del av materialet som efterfrågas av Europeana, potentiellt alla öppna poster i KMB, BBR och FMIS, dvs. knappt 1 miljon objekt.

Riksantikvarieämbetets strategi är att all information av externt intresse ska indexeras i K-samsök och därmed bli tillgänglig att använda, dels i egna e-tjänster som söktjänsten Kringla och communityn Platsr, dels via andra aktörers applikationer.

K-samsöks API tillåter en systematisk indexering av sökmotorernas spindlar. Även Europeana har öppnat sitt API för indexering i Google, vilket innebär att materialet i K-samsök, från Riksantikvarieämbetet och andra förvaltare, den vägen kan tillgängliggöras för bl a Googles sökmotorer.

En mer riktad insats är Riksantikvarieämbetets deltagande med i nuläget 500 bilder på Flickr Commons.

Tidskriften Fornvännen är sökbar både via Riksantikvarieämbetets system K-samsök/Kringla, via Kungliga Bibliotekets samsök och via Google Scholar. Nya nummer av Fornvännen publiceras också löpande i Open Access, vilket gör hela materialet fritt och lätt att använda.

FMIS och BBR är öppet tillgängliga på Internet via sökfunktioner på Riksantikvarieämbetets webbplats (se dock undantag ovan). Informationen från systemen är dessutom sökbar genom de sektorsövergripande systemen K-samsök/Kringla. Inga formella hinder finns för tjänsteutvecklare och andra kommersiella aktörer som kan vilja nyttja materialet. Ett exempel på hur det kan se ut är Göteborgsföretaget Idevio som producerar mobila karttjänster. Företaget har som en marknadsföringsinsats byggt ett kartsikt där Sveriges samtliga 600 000 fornlämningsplatser visas i mobiltelefoner, tack vare K-samsöks öppna APIer och utan någon ytterligare kostnad för Riksantikvarieämbetet.

Riksantikvarieämbetets bildsamling är en mer komplex utmaning eftersom bilderna ofta har oklar upphovsrättslig status. Det betyder att myndigheten har svårt att klart ange användarvillkoren för varje bild, och det skapar osäkerhet hos användarna om vilken typ av sekundär användning som är tillåten. Den öppna applikationen i KMB visar lågupplösta bilder, och den som behöver högre kvalitet är hänvisad till att betala för framtagning av högupplöst material. Detta system utgör naturligtvis ett hinder för tjänsteutvecklare att vidarenyttja materialet. Riksantikvarieämbetet står i begrepp att märka upp sina data för att tydliggöra de olika objektens status och kommer då att använda Creative Commons licenseringsmodell.

Sju frågor om arbetet

Om det finns en digitaliseringsplan eller motsvarande...

Det finns ingen samlad digitaliseringsplan för myndigheten. Däremot finns sedan 2008 vissa interna dokument som skulle kunna ligga till grund för en sådan. Där presenteras urvalsprinciper och mål för enskilda insatser, bl. a. bilddigitalisering och länkning mellan myndighetens olika databaser och webbplatser. Centrala principer för digitalisering bör vara bevarande, publika och samhällliga behov samt effektivisering av den offentliga förvaltningen. Avgörande är vidare att säkra att digitalisering verkligen följs av tillgängliggörande liksom att det långsiktiga bevarandet är säkrat.

Myndighetens interna planer är dock inte uppfyllda och om digitalt fött material säger de ingenting. Riksantikvarieämbetets arkiv kan i princip inte ta emot digitalt textmaterial. Det saknas exempelvis system för lagring av rapporter i pdf-format. Om sådana ändå levereras till arkivet skrivs de ut för att bevaras på papper. BBR lagrar däremot pdf-filer av bl. a. skannade byggnadsminnesbeslut och situationsplaner i jpg.

I arkivets bildsamling finns omkring 32 000 ursprungsdigitala fotografier, i huvudsak producerade inom Riksantikvarieämbetet från 2004 och framåt. Digitala bilder kan också levereras in på CD enligt en enkel handledning som finns på myndighetens hemsida, men materialet kan då inte enkelt tillgängliggöras och den långsiktiga hållbarheten är högst osäker. En intern utredning om hur elektroniska rapporter och publikationer ska hanteras avses bli klar under året. Riksantikvarieämbetet avser vidare att under året upprätta en strategi och planera för bevarande i enlighet med Riksarkivets föreskrifter och allmänna råd om elektroniska handlingar (RA-FS 2009:1, 3 kap). I samband med det arbetet kan principerna för mottagande av digitalt materiel komma att ses över.

I vilken utsträckning avgifter tas ut för tillgång till digitalt material...

Riksantikvarieämbetet har rätt att ta betalt för fotografi, men ingen skyldighet att göra det. Riksantikvarieämbetet tar betalt för högupplösta digitala fotografier. Prissättningen följer en fastslagen lista men tar också hänsyn till beställarens betalningsförmåga och avsikt med att köpa en viss bild. De bilder (i lägre upplösning) som ligger öppet sökbara i KMB får dock användas fritt på vissa villkor.

Arkiv och bibliotek tar inga avgifter. Inga avgifter är heller förknippade med tillgången till information från FMIS och BBR, utom för beställningar av specialskraddade datauttag. För detta tas en avgift som motsvarar de extra kostnaderna för beställningen.

Vilka typer av upphovsrättsligt skyddat material som gjorts tillgängligt digitalt...

Här är läget oklart, och mycket material har tillgängliggjorts utan klarering. Riksantikvarieämbetets olika databaser och informationssystem innehåller upphovsrättskyddat material blandat med material vars skyddstid löpt ut. I myndighetens öppna applikation för fotografi KMB finns en hel del som *kan* vara skyddat, och att försöka spåra upphovsmän för klarering är en ofta mycket resurskrävande process. Bilderna är i huvudsak publicerade i lågupplöst format. Det betyder dock inte att myndigheten har laglig rätt att inte klarera. Å andra sidan har ingen klagat, och det kan finnas anledning att överväga en linje där publik tillgång är det överordnade värdet och rättighetsklareringen – för stora delar av samlingen - får komma i andra hand.

Riksantikvarieämbetet ersätter inte individuella upphovsmän eller andra rättighetshavare (arvingar eller motsvarande) i samband med publicering. De publiceringsavgifter som hittills tagits ut har gått till ytterligare digitalisering och vård av myndighetens fotosamlingar.

Vilka kommunikativa strategier som finns för att nå ut...

Själva digitaliseringen, den elektroniska tillgången som teknisk plattform och det långsiktiga bevarandet bör ses som inomprofessionella uppgifter för sektorn att lösa. De är relativt sett oberoende av vilka som ska använda resurserna, men en fördjupad målgruppsanalys behövs alltid.

Riksantikvarieämbetets primära målgrupp har traditionellt varit professionella inom kulturarvsektorn samt lekmän med goda förkunskaper. Informationens organisering och de användargränssnitt och applikationer som tagits fram (BBR, KMB och FMIS) har utformats med sikte på dessa gruppers behov. Dessa användare är fortfarande viktiga för myndigheten, och de är också förhållandevis väl rustade att utnyttja systemen. Ytterligare fördjupad kännedom om innehåll och funktionalitet sprids till dessa grupper via professionella kretsar och i samband med besök, konferenser och utbildningar etc.

Utifrån Riksantikvarieämbetets nuvarande uppdrag – att bli en verklig förståelse, delaktighet och ansvarstagande för den egna kulturmiljön – har myndigheten även sett

enskilda medborgare, ideella föreningar och företag som viktiga målgrupper. Att nå fram till dessa grupper med kunskap och information är en central uppgift i linje med Riksantikvarieämbetets primära uppdrag. Det första steget är att tekniskt öppna systemen för användare utan inloggning eller motsvarande, men det är långt ifrån tillräckligt. Riksantikvarieämbetets anpassning till grupper med särskilda behov begränsar sig idag till att uppfylla kravet på e-tjänster utformade med hänsyn till riktlinjer utarbetade av Verva. Alla nya målgrupper ställer emellertid nya krav på inbjudande, uppsökande och dialogbaserat arbetssätt, och de nya applikationer som utvecklats under senare år (Kringla och Platsr) kan ses som led i ett förstärkt arbete för dessa icke-professionella användare. Även de internationella perspektiven har fått en starkare ställning i det strategiska arbetet, framför allt genom Europeana-arbetet och en ökad närvaro på webbplatser som administreras av andra ägare, som Flickr Commons.

Tanken med företag som en viktig målgrupp för digital kulturarvsinformation bygger på idén om företag som förmedlare och applikationsutvecklare. Riksantikvarieämbetet bedömer att det finns många entreprenörer som jobbar nära de målgrupper myndigheten vill nå. De har fler goda idéer, tänker mer kreativt och har större kunskap om sina respektive målgrupper än Riksantikvarieämbetet kan ha, och det är viktigt att de får fri tillgång till digital information av hög kvalitet. Med fritt menas, i linje med E-delegationens mål, fritt att vidareförädla för alla som vill och på vilket sätt som helst. På det viset kan externa aktörer använda myndighetens data i tjänster och applikationer som bidrar till det större målet att sprida information och kunskap om kulturarv i samhället.

Hur det långsiktiga bevarandet av digitaliserat material säkerställs...

Riksantikvarieämbetet har nyligen anskaffat en lösning för reguljär lagring och backup där data lagras redundantly i Visby och i Stockholm. Det krävs dock fortsatt utvecklingsarbete och stora investeringar för att ta fram ett digitalt långtidsarkiv. Här ser Riksantikvarieämbetet ett stort behov av centrala lösningar för att säkra långtidsbevarande på ett kostnadseffektivt sätt.

Vilka samarbeten med andra offentliga institutioner och andra aktörer...

Situationen skiljer sig mycket mellan de tre områdena. När det gäller digitalisering har myndigheten i långa stycken varit beroende av extern projektfinansiering och olika arbetsmarknadsinsatser. Så initierades t.ex. digitaliseringen av Topografiska samlingens

kyrkbilder i samband med Sesam-projektet 1996, och har senare delfinansierats med bl. a. Access-medel. Scanningen av Berit Wallenbergs fotografier bekostades av Berit Wallenbergs stiftelse, och digitaliseringen av bl. a. Fornvännen av Kungliga Vitterhets- och Antikvitetsakademien. För närvarande scannas arkivalier från Riksantikvarieämbetet av Stiftelsen för föremålsvård i Kiruna (SFVK), som ju också är statligt finansierad.

På området elektronisk tillgång är K-samsök ett långsiktigt och relativt omfattande samarbetsprojekt som initierades av Museikoordinatören 2007 och idag drivs av Riksantikvarieämbetet i samverkan med bl. a. Kungliga Biblioteket, Riksarkivet, Västarvet och cirka tjugo museer och andra informationsförvaltare. Informationssystemen BBR och FMIS är, som nämnts ovan, databaser som löpande fylls på och uppdateras decentraliserat i samverkan med många andra. Nyligen har myndigheten etablerat ett nytt och närmare samarbete med länsstyrelsernas nya, samlade IT-organisation. Diskussioner förs även med Svenska Kyrkan kring informationssystem och e-tjänster. Även ideella aktörer visar intresse för de kanaler för tillgängliggörande som myndigheten förvaltar, bl. a. deltar 21 hembygdsföreningar genom den ideella föreningen Sockenbilder i K-samsök.

När det gäller långsiktigt digitalt bevarande tittar myndigheten på lösningar för digital arkivering. Förhoppningsvis skulle detta kunna lösas i samverkan med Kungliga Biblioteket och Riksarkivet, men formell kontakt har ännu inte tagits. Myndigheten vill understryka den avgörande betydelsen av att på detta område söka etablera kostnadseffektiva gemensamhetslösningar.

Utmaningar, möjligheter och prioriterade samarbeten

Övergripande reflektioner

Riksantikvarieämbetet noterar en allt starkare efterfrågan på aktivt digitaliseringsarbete. Det initiativ som tagits på europeisk nivå, Europeana, har vidare genom sin blotta existens bidragit till att harmonisera både diskussioner och praxis inom det mycket heterogena ABMK-fältet. Den av Riksantikvarieämbetet förvaltade webbservicen K-samsök har haft en liknande effekt på nationell nivå. E-delegationen är ytterligare en aktör som arbetar med att utveckla e-förvaltningen med medborgarbehoven i fokus. Den tilltagande internationaliseringen och globaliseringen ökar vidare kraven på att information ska vara

tillgänglig och användbar för intresserade också utanför det svenska språkområdet. Det ställer stora krav på samordnade insatser avseende bl. a. metadatastandarder och utvecklingen av IT-system.

Riksantikvarieämbetet vill därför understryka behovet av koordinerade insatser på området digitalisering, elektronisk tillgång och långsiktigt digitalt bevarande. Ett vägande argument för detta är att de omfattande samhällsresurser som krävs bör kanaliseras så att de ger maximal utväxling.

Tidigare insatser på området som Sesam, Kulturarvs-IT och Access har tillsammans kostat omkring en miljard kronor och på många sätt varit framgångsrika steg för att rädda kulturarvet och öppna magasinerna. Otillräcklig samordning har dock gjort det svårt för berörda institutioner att uppnå det yttersta målet med satsningarna – den publika tillgängligheten och användbarheten. Informationen lagras också i en mängd olika system med varierande stabilitet och det finns en stor risk att nedlagt arbete går förlorat på grund av bristande långsiktig säkring av de tekniska systemen.

Tekniken är inget problem

Riksantikvarieämbetet ser stora möjligheter i den tekniska utvecklingen i allmänhet, och det nya sociala medielandskapet i synnerhet. IT löser idag problem på alla nivåer, både inom och mellan olika professioner, institutioner och förvaltningstekniska strukturer. Internet är tillgängligt dygnet runt, och känner inga nationsgränser utan är en global företeelse. Det öppnar fantastiska perspektiv. Det går dock knappast att påstå att dagens tekniska möjligheter är optimalt utnyttjade i kulturarvssektorn. Fortfarande finns åtskilligt som skulle kunna effektiviseras och därmed spara resurser för annan verksamhet.

Dagens teknik är snabb, dynamisk, gränsöverskridande och allt enklare att använda, men aktualiserar frågor om bl. a. samhällsuppdrag och nya roller för professionerna. Detta är i grunden positivt, men kan leda till spänningar inom institutionerna när mer traditionella förhållningssätt utmanas av nya idéer. Samtidigt utsätts sektorn för ökande tryck av själva utvecklingen som sådan. Blotta förekomsten av nya digitala arenor och mobila verktyg väcker förväntningar och tvingar kulturarvsinstitutionerna att på ett nytt sätt reflektera över sitt förhållande till användare och andra medborgare.

Digitalisera för att tillgängliggöra

Riksantikvarieämbetet digitaliserar för att tillgängliggöra. Även i de fall den primära avsikten med en digitalisering är bevarande, intern rationalisering eller forskningsinsatser bör filerna normalt göras publikt tillgängliga.

Riksantikvarieämbetet ser det också som viktigt att bygga en kedja där ett beslut om digitalisering i normalfallet med automatik följs av fri och öppen elektronisk tillgång samt långsiktigt bevarande. Hittills har sådana beslut ofta fattats kortsiktigt och ad hoc, vilket lett till att det finns en hel del digitaliserat material som är bristfälligt tillgängligt och inte alls långsiktigt säkrat.

Riksantikvarieämbetets strävan är vidare att digitaliserat material ska vara fritt och öppet tillgängligt för så många som möjligt, och med så få restriktioner som möjligt. Med fritt avser myndigheten i linje med regeringens E-delegation "fritt att vidareförädla för alla som vill och på vilket sätt som helst". Stöd för detta förhållningssätt finns även i Europeana-arbetet, se bl. a. The Public Domain Manifesto. Myndigheten har i sina samlingar även material som är upphovsrättsligt skyddat eller av andra skäl inte kan hanteras på detta fria sätt. För dessa söker myndigheten ett kostnadseffektivt sätt att via externa kommersiella kanaler ge maximal spridning och användbarhet.

Strategiskt samarbete

För Riksantikvarieämbetet är det viktigt att betona sin roll som stödjande, samordnande, stimulerande och rådgivande i kulturarvssektorn. Den vidare utvecklingen bör allmänt sett formas i lyhörd dialog med sektorns behov, och det gäller även inom digitalisering, elektronisk tillgång och långsiktigt digitalt bevarande. För vissa professionella användare, i synnerhet inom offentlig förvaltning, finns här också en stark koppling till rationalisering och effektiv e-förvaltning.

Riksantikvarieämbetet bedömer att det finns goda förutsättningar för samarbete men att möjligheterna ser olika ut på de tre insatsområdena. När det gäller långsiktigt digitalt bevarande, och i viss mån digitalisering, finns mycket som talar för storskaliga och centralt samordnade lösningar (se nedan).

Inom området elektronisk tillgång finns redan en koordinerad samverkansplattform, och för myndigheten är det självklart att K-samsök är den kanal som fortsatt ska distribuera kulturarvsinformation från svenska museer m.fl. Riksantikvarieämbetet har i K-samsök en stabil infrastruktur och en teknisk möjlighet att samla stora mängder data på en "plats". Det

är viktigt att den resursen utnyttjas på bästa sätt, inte bara av myndigheten, utan också på ett mer övergripande plan av finansören/regeringen.

När det gäller utvecklingen av applikationer och publika gränssnitt bedömer Riksantikvarieämbetet att den inte på samma sätt bör styras centralt. På det fältet finns stora fördelar med mångfald, diversifiering och heterogenitet i angreppssätt som gör det möjligt att skraddarsy goda lösningar för olika målgrupper efter just deras behov. En viss samverkan mellan kulturarvsinstitutionerna är dock önskvärd, som ett sätt att minska dubbelarbetet och dela resultatet av gjorda utvecklingsinsatser.

Digitalisering

Utmaningar

- Den stora mängden, huvudsakligen mycket heterogent och ojämnt dokumenterat, material som förvaltas av i första hand de centrala kulturarvsmyndigheterna. Det är resurskrävande att överföra alla dessa data till digitalt format och/eller kräver tydlig prioritering.
- Den omfattande floran av icke-kompatibla systemlösningar, ofta med bristande långsiktig stabilitet, som innebär stora kostnader för samhället och försvårar fruktbara samverkanslösningar mellan olika myndigheter/institutioner.
- Finansieringen av omfattande, långsiktiga digitaliseringsinsatser som i allmänhet är beroende av kortsiktiga projektstöd (arbetsmarknadsmedel) och ibland privata bidrag (sponsring/donationer).
- Logistiken är en utmaning för alla material, men den tycks vara hanterlig för större, homogena serier (som dagstidningar). En ännu större utmaning möter den i heterogena materialkategorier som visuella källor i olika tekniker, naturhistoriska preparat och föremålssamlingar i allmänhet.
- Digitalisering kräver ovillkorligen kvalitetssäkring av vissa grundläggande metadata för att vara meningsfull.

Möjligheter

- Digitalisering innebär kvalitativt nya möjligheter att bevara och tillgängliggöra material samt effektivisera arbetet i kulturarvssektorn

- Den fysiska hanteringen av materialen är i allmänhet arbetskraftsintensiv. Sektorn har visat sig väl rustad att med kort varsel skapa många, kvalificerade och meningsfulla arbetstillfällen.

Samarbete

- Ett fördjupat samarbete med offentliga institutioner är nödvändigt. Det är viktigt att maximalt utnyttja den potential som finns i etablerade digitaliseringsanläggningar som Riksarkivets i Fränsta och Stiftelsen Svenska Filminstitutets i Grängesberg. De stora kulturarvsinstitutionerna borde också i samverkan kunna utveckla likartade, nationella och kostnadseffektiva, lösningar för mer heterogena materialkategorier, samt eventuellt en modell för hur sådana vid behov skulle kunna implementeras som temporära in-house-projekt hos de olika förvaltarna.
- Samarbete med kommersiella aktörer är önskvärt i den mån de kan erbjuda hög kvalitet till lågt pris och säkra hela kedjan digitalisering-elektronisk tillgång-långsiktigt bevarande. En absolut förutsättning är vidare att säkra medborgarnas fria tillgång till materialet och motverka eventuella inläsningseffekter (jmf Public Domain Manifesto).
- Ideella organisationer är intressanta samarbetsparter om de kan erbjuda hög kvalitet till lågt pris och myndigheten kan säkra hela kedjan digitalisering-elektronisk tillgång-långsiktigt bevarande. En del av dessa organisationer, som hembygdsföreningar och arbetslivsmuseer, är också förvaltare av en del av kulturarvet, vilket öppnar mer specifika samverkansmöjligheter t ex för BBR.

Elektronisk tillgång

Utmaningar

- En ökad efterfrågan på myndighetens material ställer nya och annorlunda krav på de anställda som måste anpassa sig till nya roller.
- Inom kulturarvssektorn finns goda möjligheter att söka medel för utveckling av kreativa applikationer. Inte sällan beviljas medel och genomförs projekt utan långsiktigt säkrad plan för drift och förvaltning. Det innebär att många intressanta projekt inte genererar någon större nytta, mer än som kompetensutvecklingsprojekt för direkt involverade parter.

- Upphovsrättsfrågorna är komplexa och idag råder stor osäkerhet om hur minnesinstitutionerna bör förhålla sig. Upphovsrätten handlar ursprungligen om att upphovsmannens kreativitet ska skyddas och att denne (eller dennes efterkommande) ska få eventuell avkastning på nedlagt arbete. Med tiden har upphovsrätten emellertid sträckts ut allt längre i tid. Detta ställer till problem för många kulturarvsförvaltare, även internationellt. Oklarheten kring upphovsrättslagen har emellertid också lett till att en del institutioner exploaterar material som enligt upphovsrättslagen är fritt, och därmed bidrar till att låsa in det. Det förekommer t.ex. att användare måste betala för tillgång till reproduktionsfotografier av äldre målningar, eller att olika användare får betala olika avgifter för samma material. Det är förståeligt att ekonomiskt pressade institutioner söker intäktskällor, men det är olyckligt om detta får överskugga andra värden, som kunskapsförsörjning, lärande och ekonomisk tillväxt. Som Riksantikvarieämbetet ser det måste minnesinstitutionerna i den digitala världen välja väg mellan kommersiellt och infrastrukturellt intresse. Den ena vägen maximerar myndighetens möjlighet att exploatera sin monopolställning när det gäller kulturarvsdata. Riksantikvarieämbetet förespråkar dock den andra vägen, dvs. att utveckla uppgiften att försörja samhället med högkvalitativ information som kan användas fritt, för kunskapsutveckling, lärandeprocesser och tillväxt.

Möjligheter

- Rika resurser av material och data kan bli tillgängliga för många, när som helst, var som helst och till en mycket låg marginalkostnad.
- En ökad efterfrågan på myndighetens material ställer nya och annorlunda krav på de anställda som måste anpassa sig till nya roller.

Ömtåligt och/eller mycket efterfrågat material kan tillgängliggöras i digital form och därmed skyddas från vidare slitage och bevaras för framtiden.

- Mycket metadata kan rättas, kompletteras, kopplas samman och berikas av användarna.
- Den digitala utvecklingen ger kulturarvsförvaltarna oanade möjligheter att frigöra data och material för fri användning och återbruk - gratis!

Samarbete

- Webservicen K-samsök erbjuder idag den främsta arenan för distribution av svenska kulturarvsdata, med information kanaliserad från museisamlingar och kulturmiljösektor.

Den är ett samarbete med i huvudsak offentliga institutioner, men bland redan uppknutna samarbetsparter finns också små ideella aktörer som den ideella föreningen Sockenbilder i Hälsingland och, genom Västarvet, Dalslands fornminnes- och hembygdsförbund. Det avgörande är alltså inte om parterna är offentligt finansierade, utan om de är vinstdrivande.

- Till FMIS levereras redan idag data om fartygsvrak och andra marina lämningar från Statens Maritima museer och Sjöfartsverket. Riksantikvarieämbetet ser också en tydlig potential i fördjupat samarbete med Statens Historiska Museer.
- Vad gäller samarbete med privata aktörer ser Riksantikvarieämbetet sin roll i huvudsak som en tillhandahållare av högkvalitativ kulturarvsdata. Om data och material kan erbjudas medborgarna för fri, gratis användning och återbruk kan myndigheten bidra med ett stort råmaterial för värdeskapande processer. Generellt kan sägas att privata aktörer ofta bygger bättre, mer målgruppsanpassade och tillgängliga lösningar än de flesta myndigheter. Dessa processer kommer dock inte att ta formen av direkta samarbeten, utan kan snarare jämföras med hur entreprenörer och näringsidkare på andra områden kan använda andra fria resurser som hav och natur, vägar och stadsmiljö.

Digitalt bevarande

Utmaningar

- Den stora utmaningen är här finansieringen av stora, stabila och långsiktigt hållbara system.
- En annan viktig fråga är utarbetandet av standarder för datalagring och löpande migrering av databärare.

Möjligheter

- Utsikterna att få en samlad och kostnadseffektiv lösning av ett potentiellt mycket stort problem, men som ingen kan lösa på egen hand.
- Ett effektiviserat resursutnyttjande

Samarbete

- Sektorn efterfrågar samordning, eller ännu hellre centralstyrning, på detta område eftersom långsiktig förvaring har stora skalfördelar. Med tydliga uppdrag och klara mandat skulle en teknisk lösning kunna utarbetas av exempelvis Riksantikvarieämbetet, Riksarkivet och Kungliga Biblioteket och sedan implementeras av en förvaltningsorganisation ledd av Riksarkivet. Själva lagringen skulle kunna ombesörjas av en kommersiell aktör, men ansvaret för frågan bör ligga på en central myndighet.

Viktiga samarbetsområden

Avslutningsvis vill Riksantikvarieämbetet framhålla fyra faktorer som regeringen bör beakta om utvecklingen inom området digitalisering, elektronisk tillgång och digitalt bevarande ska gå framåt på ett avgörande sätt. Det är också områden inom vilka KB, RA och RAÄ bör samarbeta:

1. Långsiktigt digitalt bevarande

Kostnaderna för det långsiktiga digitala bevarandet ökar exponentiellt över tid och kan inte täckas av ordinarie anslag. Ansvaret är ytterst varken den enskilda institutionens/myndighetens eller Kultur- respektive Utbildningsdepartementet utan Finansdepartementets. Samordning, storskaliga lösningar och långsiktighet är nödvändigt.

2. Behovet av finansierad digitalisering

Tillfälliga arbetsmarknadspolitiskt styrda satsningar som Access-programmet förutsätter att de mottagande institutionerna/myndigheterna har en kunskapsmässig beredskap och på kort tid kan organisera sin verksamhet. För kontinuitet och volym i digitaliseringen krävs årlig anslagsförstärkning. Samtidigt behövs en dialog mellan departementen och myndigheterna om förutsättningarna för offentlig-privat samverkan (OPS).

3. Öppna lösningar

Kulturarvssektorns institutioner ska arbeta för så vitt möjligt öppen data, öppna licenser och öppna API:er samt tydlig licensiering av skyddat material. Fri information och öppna maskingränssnitt gör det möjligt för externa aktörer att bygga tjänster och lösningar på data som skapats inom offentlig förvaltning. Målsättningen ska vara gemensamma standarder som banar väg för gemensamma tjänster.

4. Centraliserad digitalisering

Kulturarvssektorn behöver gemensamma rationella lösningar för sin digitalisering. Storskalighet blir alltmera aktuellt och gemensamma infrastrukturella lösningar är nödvändiga. SUNET bör vara distributionskanal för samtliga sektorer. Samordnad upphandling är kostnadsbesparande. Verksamheter som Mediekonverteringscentrum (MKC) i Fränsta och Stiftelsen Föremålsvård (SFMV) i Kiruna kan utökas och bli möjliga för flera att utnyttja.

Förslag på K-samsöks framtid

K-samsöks framtid: en sammanfattning

K-samsöks utvecklingsarbete löper sedan starten år 2008 på en årlig basis och utifrån Riksantikvarieämbetets projektmodell. Under 2009 och 2010 har regeringen pekats ut ett tydligt ansvar för fortsatt utveckling och förvaltning. I dagsläget är dock projektets och samverkansplattformens långsiktighet oklar. Riksantikvarieämbetets intention är att fortsätta att driva K-samsöks webservice med den ambitionsnivå som uppdrag, mandat och finansiering medger.

Riksantikvarieämbetet bör få i uppdrag att fortsatt svara för drift, förvaltning och utveckling av webservicen K-samsök. Efter drygt två års arbete finns en betydande kompetens i myndigheten och upparbetade rutiner för en hållbar förvaltning. Riksantikvarieämbetet har även en egen IT-drift. Det är i dagsläget svårt att se ett naturligt alternativ till Riksantikvarieämbetet som förvaltande institution.

Utvecklingen av K-samsök bör ske i nära samverkan med kulturarvsaktörerna, i Sverige och internationellt. K-samsök bör utvecklas för att så långt som möjligt harmonisera med de samlade behoven inom ABMK och verka i samklang med den internationella utvecklingen. Det gäller inte minst Europeana samt den bevakning och deltagande i olika projekt och samverkansgrupper, nationellt och internationellt, som Europeanasamarbetet kräver.

Förväntningarna på K-samsök är större än vad K-samsöksorganisationen klarar av idag. Det är nödvändigt att K-samsök får en långsiktig finansiering avseende drift, förvaltning och utveckling som svarar upp mot behoven. De kostnader som Riksantikvarieämbetet har för närvarande är inte försumbara, men sparar väsentligt större kostnader hos samverkansparterna. Vinsterna och den fortsatta utvecklingspotentialen i samhället är mycket stora.

Riksantikvarieämbetet bör få en höjning av förvaltningsanslaget för att bekosta webservicen K-samsöks drift och förvaltning samt svara upp mot de övriga insatsbehov som samarbetet kring K-samsöks innebär. Kostnaderna beräknas till 5 miljoner kronor per år.

Uppdraget i regleringsbrevet för år 2010

I regleringsbrevet för år 2010 fick Riksantikvarieämbetet i uppdrag att tillsammans med underlaget för digitaliseringsstrategin lämna förslag avseende framtiden för K-samsök (Ku/2288/SAM). Nedan redovisas för förslaget och dess bakgrund.

Varför K-samsök?

Grundidén med K-samsök är:

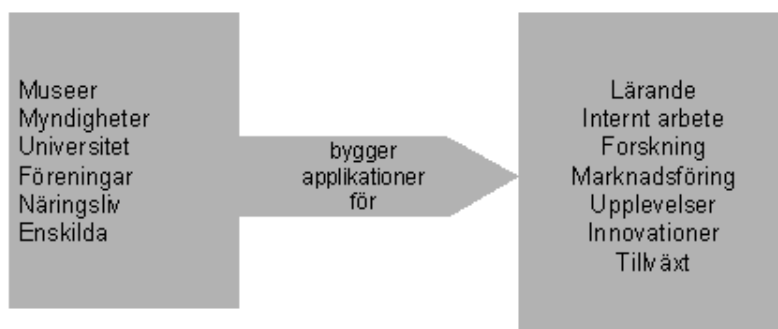
- att museisamlingarna och kulturmiljövårdens data ska göras maximalt tillgängliga och användbara för så många som möjligt på så många olika sätt som möjligt.
- att skapa förutsättningar för att informationen ska användas mer och oftare för
  - Kunskapsunderlag
  - Forskning
  - Lärande
  - Upplevelser
  - Tillväxt
  - Marknadsföring
  - Innovation

Digitalisering av kulturarvsinformation utformas ofta med sikte på att den ska användas av personer med goda förkunskaper. Även tillgängliggörande via webben görs med inifrånperspektiv och med en ofta vag bild av användargruppen som bestående av experter och "intresserad allmänhet". Samtidigt har många kulturarvsaktörer viljan och ambitionen att bygga e-tjänster och bearbeta informationen som gör den attraktiv och användbar för fler användargrupper. Erfarenheten visar dock att vare sig ekonomi eller kunskap tillåter utveckling av mer än relativt breda söktjänster. En lösning på detta som kulturarvsaktörerna inte tidigare prövat är att öppna upp de digitala samlingarna och ge externa aktörer chansen att fritt bygga tillämpningar för bredare målgrupper.

Riksantikvarieämbetet strävan är därför att fler aktörer än idag ska exploatera samhällets samlade kulturarvsdata och utveckla dess kvalitet. Riksantikvarieämbetet bedömer att det finns mycket att vinna på att låta tillämpningar skapas av flera externa aktörer såsom:

- Professionella inom kulturarvsektorn
- Forskare
- Ideella aktörer
- Företag
- Enskilda

Bildtext: Grundidén med K-samsök är att fler samhällsaktörer skapar fler applikationer för att stötta flera olika sorters processer. Idag är det företrädesvis museer och myndigheter som bygger tillämpningar för marknadsföring, internt arbete och forskningsstöd.

Det räcker inte längre med att informationen på webben är tillgänglig. Den måste också göras användbar. Webben är idag för många människor den primära informationskällan och inte minst barn och ungdomar förväntar sig att också kunna fritt bearbeta den information de hittar där. Riksantikvarieämbetet delar därför regeringens uppfattning att kulturarvsprodukter måste göras synliga och offensivt användbara även på denna arena.

Förutsättningar för framgång

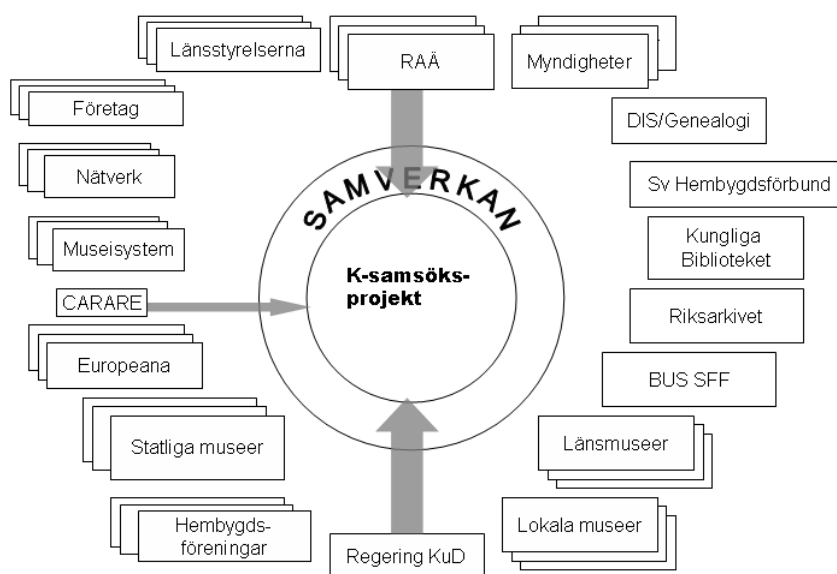
En hög måluppfyllelse med en stor och mångsidig exploatering av kulturarvsinformation ställer krav på att den är enkel att använda, både för den som skapar en e-tjänst och för den som vill använda informationen. Därför krävs:

- öppna API:er för att stimulera kreativt utvecklingsarbete
- att informationen är tydligt licensierad
- att informationsanvändningen inte knyts till krångliga villkor
- att informationen helst ska kunna användas helt kostnadsfritt

Kulturarvsarbetet kan delas in i fyra huvudsakliga områden:

- Arkiv (A)
- Bibliotek (B)
- Museer (M)
- Kulturmiljö (K)

K-samsöks aktuella samverkansmiljö

Bildtext: K-samsöksprojektet och Riksantikvarieämbetet samverkar med många olika aktörer idag och har därigenom bildat ett nav mellan kulturarvssektorn och andra sektorer. De grå pilarna visar dagens finansieringskällor för K-samsöksprojektet.

De samordnande aktörerna idag är Riksarkivet, Kungliga Biblioteket, Riksantikvarieämbetet, Kulturdepartementet och Statens Kulturråd. Museerna samverkar via flera olika organ med olika uppdrag och status. Där märks framförallt Riksförbundet Sveriges Museer, museernas samarbetsråd på olika nivåer, samt en rad olika nätverk, projekt m.m. K-samsöksprojektet interagerar informellt med samtliga dessa, på olika sätt och i olika omfattning.

Riksantikvarieämbetet och K-samsöksprojektet samverkar även med ytterligare aktörer som både använder och förvaltar kulturarvsinformation:

- Museernas samarbetsråd
- Sveriges Hembygdsförbund
- Hembygdsföreningar och hembygdsstiftelser
- Släktforskarrörelsen
- Länsstyrelserna
- Statliga verk och myndigheter
- Företag

Riksantikvarieämbetet samverkar även genom ABM-centrum samt Svenska Europeanakretsens, där den senare är ett nätverk för att skapa ett mer samlat, nationellt gränssnitt gentemot Europeanana.

Riksantikvarieämbetet äger idag i K-samsök en informell samverkansplattform som utvecklats till att bli ett nationellt nav för utveckling av kulturarvsinformation. Denna plattform utgör även en nationell nod för M och K gentemot Europeana.

I dagsläget bedrivs samverkansarbetet huvudsakligen i projektform, vilket möjliggjorts genom att Riksantikvarieämbetet beviljats stöd för 2010 genom kulturmiljövårdsanslaget (7:2).

K-samsöks två sidor

K-samsök har under sin drygt tvååriga existens resulterat i två olika produkter:

1) Webservicen K-samsök, en teknisk lösning för framförallt musei- och kulturmiljöinformation.

Det tekniska arbetet, projektet K-samsök, leds och genomförs av Riksantikvarieämbetet med stöd av en arbetsgrupp med representanter från framförallt centralmuseerna och de största databassystemen på museiområdet.

2) En samverkansplattform kring kulturarvsinformation med särskild tyngdpunkt på best practices kring system, information, standards, upphovsrätt, licensiering samt internationellt arbete i Europeana m.m.

Dialogen i K-samsöksprocessen visar tydligt på de behov som finns kring samordning och gemensamma lösningar för att säkra en långsiktigt hållbar lagring, lösa tillgänglighets- och göra informationen användbar (jmf Kraftsamling), inom framförallt museisektorn. Även länsstyrelserna och hembygdsrörelsen ser möjligheter att effektivisera och utveckla sin verksamhet.

K-samsök – teknisk plattform

Huvudsyftet med K-samsök är att göra kulturarvsinformation maximalt tillgänglig för så många som möjligt. En viktig förutsättning för det är att webservicen och den information den innehåller är enkel att använda, både för applikationsutvecklare och för den enskilde slutanvändaren.

Målgruppen för K-samsök är tillämpningsutvecklare som genom sin kunskap om olika användares skiftande behov är väl skickade att skapa nya intressanta lösningar för sina målgrupper.

Webservicen K-samsök samlar ett urval metadata om digitaliserade kulturarvsobjekt från olika aktörers databaser och lagrar dessa data strukturerat i en ny databas i K-samsöks index. I K-samsök finns även länkar till objekten vilket gör att man alltid kan hitta tillbaka ett objekts ursprungliga källa.

Genom denna lösning behöver inte informationsförvaltarna ändra på sina systemlösningar utan kan tillsammans med andra aktörer bidra till ett samlat "datamoln". Tack vare det kan kulturarvsinformation hämtas från ett enda ställe, istället för i varje enskild datakälla. En tillämpning - till exempel en söktjänst - kan nå många olika datakällor via K-samsök som enda anslutningspunkt.

K-samsök är med andra ord inte en webbplats utan en infrastruktur som samlar ihop och "smälter samman" databaser. K-samsök är en maskin som pratar med andra maskiner (databaser och applikationer). För att göra K-samsöks innehåll läsbart för människor måste det presenteras i en applikation och K-samsök möjliggör många olika sätt att bygga applikationer. Endast fantasin sätter gränser.

Originalinformationen finns alltid i respektive institutions eget system. Allt ansvar för informationens kvalitet, metadata och upphovsrättsliga status etc. ligger på informationsförvaltaren. Den institution som gör sin information tillgänglig via K-samsök förväntas svara för att den inte utmanar lagstiftningen (t ex Personuppgiftslagen eller Upphovsrättslagen).

K-samsöks målgrupp är tillämpningsutvecklare. Dessa utvecklare förväntas inte bara finnas bland kulturarvsförvaltande institutioner utan även bland forskare, företag, föreningar och enskilda.

Det finns ingen given definition av vilken information som kan indexeras i K-samsök. Det avgörs från fall till fall, i samråd med K-samsöks intressenter.

- Riksantikvarieämbetet har ägt K-samsöksprojektet från start och har etablerat en teknisk och verksamhetsmässigt organisation för utveckling, teknisk drift och förvaltning. Riksantikvarieämbetet har haft rollen som samordnare i processen samt även haft ansvaret för att lösa frågor kring finansiering av utveckling, drift och förvaltning. Riksantikvarieämbetet föreslår därför att myndigheten får fortsatt mandat och finansiellt stöd att utveckla den rollen i nära samverkan med ABMK, nationellt och internationellt.

K-samsöks samverkansplattform

K-samsök blev från start en viktig samverkansplattform där ett brett utsnitt av ABMK informellt kunde mötas och diskutera utvecklingsfrågor. Vid sidan av K-samsöks mer tekniska delar, används betydande resurser till att diskutera strategiska lösningar för kulturarvsektorns IT. Dialogen i samverkansplattformen visar att det finns ett betydande behov av att diskutera, lära av varandra och söka samsyn. Där efterfrågas också en eller flera "centrala aktörer" som kan ta ett samlat ansvar och driva gemensamma frågor.

Genom sitt arbete med webbservicen K-samsök har Riksantikvarieämbetet kommit att delvis fylla behovet av nationellt nav och internationell nod för samverkan kring kulturarvsinformation och relaterade utvecklings- och kompetensfrågor. Konkret innebär det att en rad olika aktörer, inom och utom kulturarvssektorn, söker kontakt för bland annat samarbete, finansiering, kompetens- och erfarenhetsutbyte kring IT-baserat kulturarvsarbete. Det gäller framförallt frågor som rör:

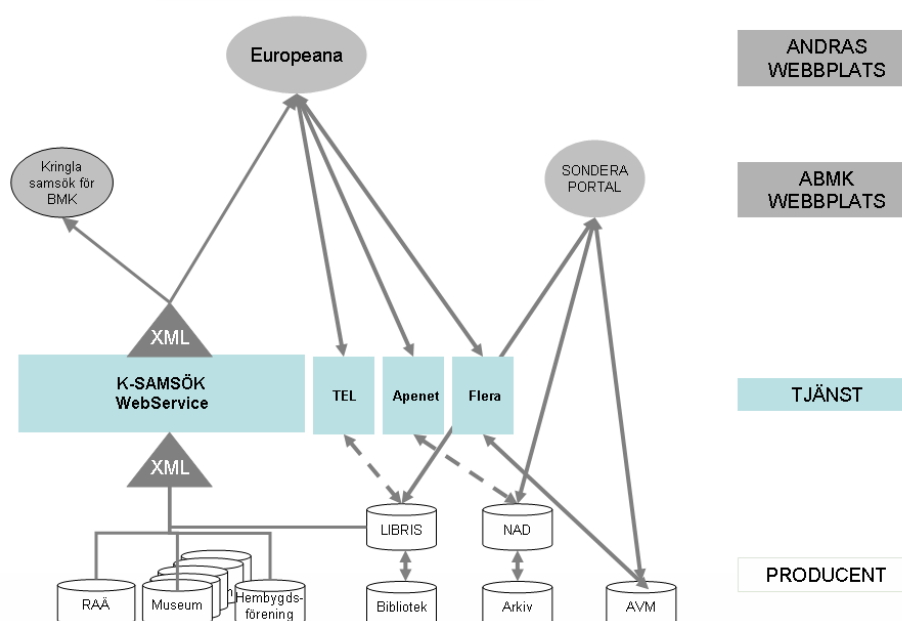
- upphovsrätt
- licensiering
- dialog med upphovsrätsorganisationer
- metadata
- standarder
- Europeana
- strukturfrågor, roller, ansvar
- långtidslagring
- museisystem
- drift
- kompetensutveckling
- förvaltning
- applikationsutveckling
- öppenhet, best practice m.m.

Många av dessa frågor hanteras nu i linjeverksamheten av respektive aktör eller i lokala, centrala och tematiska nätverk samt i olika utvecklingsprojekt (som K-samsök). Även nationella och internationella utvecklingsmedel används för att hantera gemensamma frågor, institutionsvis eller i samverkan mellan flera aktörer.

Riksantikvarieämbetet har med dagens bemanning svårt att svara upp mot alla behov och förväntningar i sektorn. Tack vare särskilda medel och mandat från regeringen kan myndigheten under år 2010 tillföra samverkansresurser genom förstärkt systemutveckling samt medverka i olika nätverk, projekt, möten och andra samverkansplattformar inom ABMK. Det ska dock poängteras att medlen är årliga.

K-samsöks samverkansmiljö

Det svenska ABMK-systemet stimulerar till mångfald avseende IT-baserat kulturarvsarbete. Det är inte givet att det alltid är av godo. En ganska spridd uppfattning är att det framför allt inom museisektorn föreligger ojämnheter i utveckling, olikheter i system m.m. som motverkar samordningsvinster och leder till en del dubbelarbete. Det mest samordnande initiativet avseende hantering av kulturarvsinformation äger Riksantikvarieämbetet idag genom projektet K-samsök, och det är mycket väl förankrat.

Bildtext: K-samsöksprojektet och den ABMK-samverkan som sker på flera olika plan, från databaser via olika "aggregatorer" (K-samsök, Libris, NAD) till webbplatser. (Bilden är starkt förenklad, framför allt avseende NAD och Libris).

Det ska betonas att det också finns en rad andra plattformar för samverkan och utveckling. Särskilt viktiga samverkansplattformar är museernas databassystem, framförallt SOFIE, Primus och Carlotta men även MuseumPlus som snart har flera användare i Sverige. Ytterligare en aktör har varit KMM-projektet varit där några läns museer tillsammans med enskilda konsulter engagerat sig i ambitiösa utvecklingsprojekt. Det finns även EU-finansierade projekt i Sverige (Europeana Local och Athena) som arbetar med IT-lösningar för framförallt regionala och lokala aktörer i Västernorrlands län. Företaget Geline driver en kommersiell tjänst som digitaliserar och lagrar information från hembygdsföreningar och sedan säljer den via betaltjänster. Till det kommer en rad olika nätverk som hanterar frågor kring kulturarvsinformation, databassystem och webb lösningar.

Utöver de centrala ABM-aktörerna samverkar Riksantikvarieämbetet kring K-samsök med Sveriges Hembygdsförbund, släktforskarrörelsens, länsstyrelserna, statliga verk och myndigheter samt företag. Erfarenheterna från K-samsöksprojektet visar vad samordnande initiativ med klara mandat kan resultera i. Riksantikvarieämbetet har genom K-samsök informellt bildat ett centralt nav för kulturarvsinformation som tidigare saknats i Sverige.

K-samsöksprojektet - en bakgrund

K-samsöksprojektet startade 2007 med ett samarbete mellan Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museer. Detta samarbete byggde för Riksantikvarieämbetets del på ett flerårigt strategiskt arbete med verksamhetsutveckling och IT-plattform. Museikoordinatör såg samordningsvinsterna och kunde skala upp idén till att omfatta ett bredare segment av kulturarvsdata och – framför allt – fler aktörer inom museisektorn. Frågan drevs vidare av Museikoordinatör tillsammans med en expertgrupp bestående av representanter för Riksantikvarieämbetet, Statens Historiska museer, Riksarkivet, Kungliga Biblioteket, Kulturrådet och Västarvet. Målet var inställt på att skapa ett samsöksprojekt med bred förankring inom hela ABMK med start 2008, och leverans av en användbar lösning innan Museikoordinatör skulle lämna sitt betänkande i februari 2009.

I februari 2008 samlade Museikoordinatör representanter från framför allt museisektorn där de församlade stöttade ett beslut att sätta K-samsöksprojektet. Riksantikvarieämbetet hade då tagit på sig att leda utvecklingsarbetet samt svara för drift och förvaltning av webservicen, med utgångspunkt i att den skulle få en sektorsgemensam finansiering.

Under perioden mars – augusti 2008 arbetade en ABMK-grupp med att ta fram ett protokoll och en teknisk lösning för webservicen. Tack vare ett tydligt, samordnande mandat och uppdrag genomfördes ett mycket framgångsrikt och effektivt arbete av systemförvaltare från de vanliga museisystemen och från de med stora egenutvecklade system. Gruppen bemannades av personal från Riksantikvarieämbetet, Historiska museet, Nordiska Museet (Primus), Västerbottens museum (SOFIE), Statens Museer för Världskultur (Carlotta), Tekniska Museet, Arkitekturmuseet, Livrustkammaren med flera. Representanter från Kungliga Biblioteket och Riksarkivet följde processen nära och deltog i den övergripande arbetsgruppen. Parallellt gjordes en teknisk bedömning kring grundläggande teknikval. Under augusti 2008 startade den tekniska utvecklingen och redan i november påbörjades testerna av webservicen.

I februari 2009 fanns en första version (beta) av K-samsök och under våren 2010 släpps den första färdiga versionen av K-samsök.

K-samsöks potential frigörs genom de applikationer man bygger på webservicen. Med undantag av Historiska museet, som byggt en forskarapplikation, hade deltagande museer i detta tidiga skede inte förutsättningar att själva bygga egna applikationer.

Riksantikvarieämbetet fick därför under 2009 i regeringsuppdrag att utveckla två e-tjänster som använder K-samsök (Platsr och Kringla).

K-samsök idag - en lägesbeskrivning

Organisation

K-samsöksprojektet bemannas och drivs av Riksantikvarieämbetet. Den tekniska driften ligger i Riksantikvarieämbetets egen IT-miljö i Visby och K-samsök förvaltas av personal från myndigheten. Utvecklingen drivs av myndigheten tillsammans med en extern konsult.

K-samsök har byggts så att den kan lyftas ur Riksantikvarieämbetets IT-miljö. Värt att påpeka är dock att det på Riksantikvarieämbetet byggts upp stor verksamhets- och IT-mässig kompetens kring K-samsök.

Projektet har en styrgrupp, för närvarande bestående av representanter för Riksantikvarieämbetet, Statens Historiska museer, Kungliga Biblioteket, Riksarkivet och Västarvet. Styrgruppsarbetet omfattar dock både frågor som rör webservicen K-samsök och generella frågor kring utvecklingen av kulturarvsinformation inom ABMK.

Projektet arbetar nära en samverkansgrupp bestående av systemförvaltare från de större museisystemen samt representanter för Riksantikvarieämbetets egna medverkande system.

Projektets roller och bemanning ser idag ut som följer, i procent av årsverken (årtal inom parentes avser tillfällig finansiering):

- Projektledare för K-samsök: 75 %
- Teknisk projektledare: 50 %
- Systemutveckling (2010): 85 %
- Extern konsult (2010): 30 %
- Samverkansstöd (2010): 70 %

Denna organisation klarar hjälpligt att svara upp mot en del av de krav, behov och förväntningar som finns på K-samsöksprojektet: utveckling, intressentstöd, deltagande i vissa nätverksmöten samt i någon mån Europeana-arbetet.

- För att svara upp mot de samlade behoven och fungera som en gemensam resurs (se under avsnittet "K-samsök som samverkansplattform" ovan) skulle organisationen behöva en bemanning på minst fem heltider med kompetens kring IT, webb, systemkunskap, upphovsrättsfrågor m.m.

Finansiering

Drift, förvaltning och utveckling av K-samsök finansierades under 2008 huvudsakligen av Riksantikvarieämbetet. Under 2009 och 2010 har Riksantikvarieämbetet möjlighet att använda en del av kulturmiljövårdsanslaget (7:2) för att förvalta och utveckla K-samsök. I uppdraget ingår att delta i samarbete på europeisk nivå och utveckla möjligheterna att leverera till Europeana. Utöver Riksantikvarieämbetets egna resurser har de centrala museerna bidragit med medel i projektets inledningsskede. Västarvet gick också in med resurser för avgörande utvecklingsinsatser av gemensamt intresse. För närvarande har myndigheten också, genom sitt deltagande i CARARE-projektet, EU-medel för Europeana-leveranser av kulturarvsdata under tre år.

K-samsöks framtid bygger på en stabil finansiering samt en ambitionsnivå som kräver offensiv utveckling för att frigöra museisamlingarnas fulla potential. Med utgångspunkt i detta ser Riksantikvarieämbetet ingen annan lösning än en permanent höjning av förvaltningsanslaget. Utifrån de behov som formulerats beräknas höjningen till cirka 5 miljoner kronor.

Funktionalitet idag

K-samsök har idag en av intressenterna efterfrågad grundfunktionalitet. Den skördar material från anslutna databaser och lagrar dessa i ett index som kan nås via ett öppet API. Webservicen stödjer geografiska sökningar.

I utvecklingsplanen för K-samsök finns en rad olika utvecklingsinsatser som bland annat omfattar att hantera användargenererat innehåll, att skapa länkar till förklarande information (t ex wikipedia), att hantera metainformation om museer med mera. Med tanke på att hela ansvaret för finansieringen av utveckling, drift och förvaltning vilar på Riksantikvarieämbetet har fokus lagts på att konsolidera K-samsök och anpassa nuvarande funktionalitet till intressenternas behov, snarare än att göra fler kostnadsdrivande investeringar.

Leverantörer av information

Idag (mars 2010) bidrar följande informationsförvaltare med information till K-samsök:

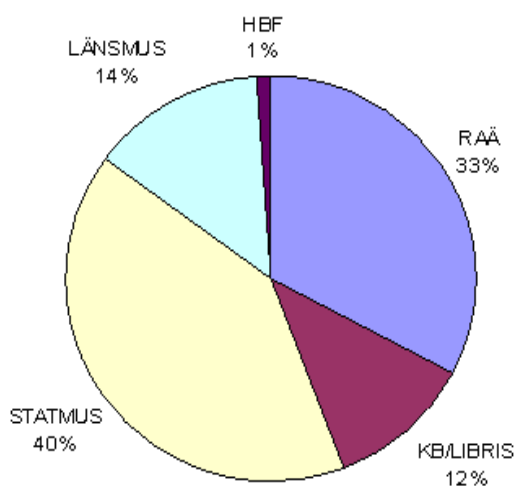
Statliga museer och myndigheter

- Arkitekturmuseet – ca 3800 objekt
- Armémuseum – ca 79 000 objekt
- Etnografiska museet – ca 102 000 objekt
- Historiska museet – ca 790 000 objekt
- Kungliga Biblioteket/Libris – ca 350 000 objekt
- Nordiska museet – 31 000 objekt
- Riksantikvarieämbetet – ca 987 000 objekt
- Tekniska museet – ca 107 000 objekt
- Vasamuseet – ca 11 000 objekt
- Världskulturmuseet – ca 100 000 objekt

Regionala och lokala aktörer

- Bohusläns museum – ca 69 000 objekt
- Dalslands fornminnes- och hembygdsförbund – ca 3800 objekt
- Göteborgs naturhistoriska museum – ca 16 000 objekt
- Kulturlagret/Vänersborgs museum – ca 153 000 objekt
- Sockenbilder (ideell förening) – ca 32 000 objekt
- Sveriges militärhistoriska arv – ca 1200 objekt
- Upplandsmuseet – ca 63 000 objekt
- Västergötlands museum – ca 117 000 objekt

Utöver dessa institutioner deltar även representanter för Livrustkammaren, Riksarkivet och SOFIE /Västerbottens Museum aktivt i K-samsöks utvecklingsarbete.

Bildtext: Informationen i K-samsök kommer huvudsakligen från museisektorn.